

6. Ухвала судової колегії Верховного Суду України у справі В. // Практика судів України в кримінальних справах. - Київ. - Ст. 18-19.
7. Дурманов Н. Д. Стадии совершения преступления по уголовному праву / Дурманов Н. Д. - М.: Государственное издательство юридической литературы, 1955. - 209 с.
8. Кузнецова Н. Ф. Ответственность за приготовление и покушение на преступление по уголовному праву / Кузнецова Н. Ф. - М.: Изд. МГУ, 1958. - 203 с.
9. Коржанский М. И. Нариси уголовного права / Коржанский М. И. - К.: Генеза, 1999. - 208 с.
10. Кримінальне право і законодавство України. Частина загальна: [курс лекцій] / [за ред. М.І. Коржанського]. - К.: Атіка, 2001. - 432 с.

УДК 343.982.33

В.В. Бірюков

**ОБ'ЄКТИ ОБЛІКУ ТА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НИХ,
ЩО ВМІЩУЄТЬСЯ В БАЗИ ДАНИХ
КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ТА ІНШИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ**

В статті на основі аналізу наукових думок, що склалися в криміналістиці на сьогодні, розглянуто об'єкти криміналістичних інформаційних систем. Висловлено думку, що об'єктами обліку є об'єкти матеріального світу та події. Ні сліди нестановлених об'єктів, ні інформація, не є об'єктами обліку. Вони лише "представляють" об'єкт в певній інформаційній системі. Інформація, що містять бази даних інформаційних систем, повинна бути достатньою для ідентифікації об'єктів обліку.

Ключові слова: *інформаційні системи, криміналістичні обліки, об'єкти обліку, сліди, інформація.*

В статье на основе анализа научных мыслей, сложившихся в криминалистике на сегодня, рассмотрены объекты криминалистических информационных систем. Высказано мнение, что объектами являются объекты материального мира и события. Ни следы не установленных объектов, ни информация не является объектами учета. Они лишь "представляют" объект в определенной информационной системе. Информация, содержащаяся в базах данных информационных систем, должна быть достаточной для идентификации объектов учета.

Ключевые слова: *информационные системы, криминалистические учеты, объекты учета, следы, информация.*

The article is based on analysis of scientific opinions prevailing in criminology today considered objects of forensic information systems. He suggests that the objects are objects of the material world and events. No traces navstanovlenyh objects or information are not subject to registration. They

only "represent" the object in a particular information system. Information containing database information systems should be sufficient to identify objects accounting.

Key words: *information systems, forensic survey, accounting objects, traces, information.*

На перший погляд питання, що винесено нами на розгляд у запропонованій статті, може показатись доволі простим, і навіть таким, що не має принципового значення як для створення і функціонування певних інформаційних систем, так і для отримання з них інформації з метою використання в процесі розслідування злочинів. Одразу зауважимо, що значна кількість об'єктів матеріального світу стають об'єктами обліку в чисельних інформаційних системах, які мають різне цільове призначення та відомчу належність. Порозуміння цього питання надає можливість встановлювати зв'язки між фактами, що мають відношення до конкретного об'єкта, між різними об'єктами та інформаційними системами, які на перший погляд здаються несумісними, розширити горизонти пошуку інформації про об'єкти і факти, яка може набути криміналістичного значення в певній ситуації. Також додамо, що саме належність інформації до конкретних об'єктів складає умови інтеграції інформаційних систем.

Одним із перших криміналістів, що розглядав питання кримінальної реєстрації, був І.М. Якимов. Треба відмітити, що в прямому значенні він термін "об'єкт" не використовує, але основним об'єктом реєстрації він вважає злочинця, відомості про якого можуть бути вміщені в максимальну кількість обліків, на відповідній кількості облікових одиниць. [1, с. 31]. М.В. Терзів до об'єктів реєстрації відносив - злочинців; невпізнані трупи, осіб, що зникли безвісти; деякі види викрадених цінних речей і тварини, сліди й інші речові докази з місця події та способи скоєння злочинів [2, с. 203]. Б.І. Шевченко у визначенні кримінальної реєстрації, по суті, окреслює коло її об'єктів, говорячи, що це "спеціальна система обліку відомостей про осіб, які скоїли злочини, а також про деякі явища, предмети й сліди, пов'язані з подією злочину, з метою організованого використання цих відомостей для розкриття злочинів та їх попередження" [3, с. 241].

Таким чином, якщо І.М. Якимов під основним об'єктом розумів лише злочинців, то М.В. Терзів розширює їх коло, додаючи невпізнані трупи, зниклих безвісти та викрадені цінні речі, а згодом сліди й речові докази з місця події. Б.І. Шевченко, на відміну від М.В. Терзієва, говорить про сліди та речові докази не "з місця події", а про ті,

що пов'язані з подією злочину. Зазначимо, що навіть від такої, на перший погляд, невеликої термінологічної різниці залежить і коло об'єктів обліку, і та інформація про них, що вноситься до облікових документів. Так, масиви обліків інформаційно-довідкового призначення вміщують інформацію, що ніяк злочинів не стосується, а лише допомагає вирішувати різноманітні завдання в процесі їх розкриття.

Є.П. Іщенко до об'єктів, що підлягають обліку, відносить: злочинців; трупи загиблих та померлих, особистість яких не встановлено; предмети

(загублену вогнепальну зброю, викрадене майно, автотранспорт та ін.), а також ті, належність яких не встановлено, – знайдена вогнепальна зброя, знаряддя зламу, тощо; сліди; документи (фальшиві грошові знаки та цінні папери, підроблені рецепти); нерозкриті злочини" [4, с. 90]. Майже нічим не відрізняється від наведеного й перелік об'єктів, що підлягають обліку, який наводить М.М. Овсянникова [5, с. 269, 270], а також Г.М. Мухін і Д.В. Іскютін-Федотков [6, с. 113].

Спробуємо розібратися з однією частиною таких об'єктів, а саме зі злочинцями, настановні дані на яких відсутні (перша група об'єктів – люди). Безперечно, людина є головним і, відверто кажучи, одним із найскладніших об'єктів обліку. Причому, вона є таким об'єктом у більшості інформаційних систем, зокрема криміналістичних. Коли йдеться про облік людини, як і будь-якого іншого об'єкта, завжди необхідно виділяти ту сукупність ознак, властивостей або відомостей, які саме й будуть відображені в облікових документах конкретної інформаційної системи.

В.П. Абросімов, І.В. Макаров і В.М. Шванков висловили думку про те, що об'єктами обліку доцільно вважати не сліди, а ті об'єкти, що їх утворили [7, с. 12; 8, с. 148]. Саме з таких позицій їх розглядає і О.Ю. Пересункін, який говорить: "Об'єктами кримінальної реєстрації є окремі категорії людей (злочинці, особи, що зниклі безвісти), тварин (викрадені) і деякі види речових доказів (покрадена вогнепальна зброя і т.п.)" [9, с. 350]. Як бачимо, серед об'єктів обліку О.Ю. Пересункін сліди будь-яких об'єктів, у тому числі людини, не вказує. Таким чином, об'єктом обліку О.Ю. Пересункін вважає людину, а не її відображення.

Є.П. Іщенко та Є.І. Девіков у роботі "Кримінальна реєстрація" визначення об'єктів реєстрації не дають і навіть окремо їх не перелічують. Однак, зі змісту роботи видно, що вони сліди також не відносять до об'єктів обліку, а вважають їх лише носіями ознак об'єкта реєстрації, тобто злочинця. "Ознаки об'єкта реєстрації можуть

відобразитись і на інших предметах, які теж використовуються як облікові матеріали. Прикладом можуть служити особливості вогнепальної зброї, що відобразилися на стріляних кулях і гільзах, застосованої для скоєння злочину" [10, с. 18]. Аналогічну думку стосовно об'єктів обліку висловлює і В.І. Терещенко: "До об'єктів криміналістичного обліку відносяться люди, події та предмети" [11, с. 5]. Це дає підстави говорити, що об'єктом обліку вони вважали людину, а не будь-яке її відображення. Іншими словами, будь-яке відображення, у тому числі й матеріально фіксовані сліди, у разі їх виявлення та вилучення виступають як носії інформації про той об'єкт, завдяки якому вони утворилися. На нашу думку, такий підхід до визначення об'єктів криміналістичних обліків є найбільш вдалим. Саме такої точки зору відносно матеріально-фіксованих слідів ми дотримуємося і вважаємо її аргументованою.

Останніми роками деякі вчені робили спроби визначити об'єкти обліку з нових позицій. Так, Р.А. Усманов і О.О. Беляков говорять: "Оскільки обліки являють собою інформаційні системи, остільки і їх об'єктом виступає інформація. Винятком є експертно-криміналістичні обліки, у яких об'єктом є ті чи інші предмети" [12, с. 65]. С.А. Ялишев також об'єктом реєстрації пропонує вважати криміналістично значущу інформацію: "Головний об'єкт реєстрації, у нашому розумінні, - криміналістично значуща інформація, виражена в певній сукупності ідентифікаційних ознак об'єктів, які реєструються, необхідна для правильного розкриття, розслідування та попередження злочинів, а не той чи інший матеріальний або ідеальний її носій" [13, с. 74]. Доволі невдалим є визначення об'єктів обліку, яке наводиться в п.1.3 Інструкції з організації функціонування Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України - "об'єкт обліку - сукупність обов'язкових та додаткових реквізитів, які характеризують окрему інформацію (набір відомостей) або її сукупних даних" [14]. Який зміст вкладено у таке нагромадження термінів залишається загадкою. Не вдаючись до глибокого аналізу змісту наведених визначень, підтвердимо, що об'єктами обліку є не інформація, а різноманітні об'єкти матеріального світу та події.

Масиви інформаційних систем містять не безпосередньо об'єкти обліку, а інформацію про них, відображену на носіях, визначених у конкретній системі. Таку сукупність інформації стосовно одного об'єкта обліку, відображену на визначеному носії, пропонувалось називати основною обліковою одиницею [15, с. 199 - 206]. Відобража-

ється ж вона способом і у формах, які визначені в конкретному обліку і дають можливість найбільше об'єктивно відобразити данні про об'єкт. При їх визначенні обов'язково враховуються особливості завдань, з метою вирішення яких створюються та функціонують конкретні обліки. Але сукупність будь-якої інформації про будь-які об'єкти не підміняє самі об'єкти. Вона лише служить інструментом їх опосередкованого пізнання, створює умови для вивчення окремих властивостей, і зазвичай є достатньою для ідентифікації в межах визначеного ідентифікаційного поля. Змістовно реєстраційна інформація повинна надавати умови ідентифікації об'єкта реєстрації, а також охоплювати відомості про нього, щоб складати умови виконання для завдань, для яких і створено певний облік.

Не можна до об'єктів обліку відносити і об'єкти - носії відображень матеріально-фіксованих слідів. Нагадаємо, що в деяких обліках уміщуються сліди разом з носіями - слідсприймаючими об'єктами. Наприклад, кулі та гільзи в балістичному обліку (кулегільзотека), що містять на собі сліди зброї.

Підкреслимо, що інформація є результатом пізнання. Об'єкт, що сприйняв слід (куля чи гільза), несе на собі не інформацію, а зміни, які є відображенням певних властивостей та ознак об'єкта, що утворив той слід. Цілеспрямоване пізнання цих змін і дає можливість отримати інформацію про властивості слідоутворюючого об'єкта (зброю) та відобразити її в облікових та інших документах. Таке пізнання (дослідження) здійснює спеціаліст (експерт) і якість здобутої інформації безпосередньо залежить від його професійних якостей, рівня підготовки та інтелекту. Зауважимо, що знання здобуваються за допомогою знань. У подальшому ця інформація може бути використана для ідентифікації об'єкта, що утворив слід - у нашому випадку - зброї.

Таким чином, ми знову приходимо до того, що сліди є відображеннями об'єкта і носіями його певних властивостей та ознак, за якими його можна ідентифікувати. У цілому ж за результатами дослідження цих змін можна отримати найрізноманітнішу інформацію про об'єкт, про його зовнішню будову, фізичні та хімічні характеристики речовин, що входять до його складу, й ін. Отримана інформація може бути використана в розслідуванні для вирішення певних завдань, у тому числі для ідентифікації об'єкта обліку.

Підводячи підсумки сказаному, зазначимо:

- об'єктами обліку в інформаційних системах незалежно від їх цільового призначення, у тому числі і тих, що призначені сприяти

розкриттю злочинів - криміналістичних, виступають різноманітні об'єкти матеріального світу та події;

- інформація, що вміщується в бази даних інформаційних систем є не об'єктом обліку, а систематизованою сукупністю відомостей, що характеризують ті чи інші властивості та ознаки об'єктів обліку і створюють умови: а) для їх ідентифікації; б) отримання інших даних про них, зміст на об'єм яких визначається метою обліку;

- сліди є звичайними носіями ознак слідоутворюючого об'єкта, що виникли на слідосприймаючому об'єкті внаслідок їх взаємодії. В ряді випадків, виявлені й зафіксовані у визначеній формі (завичай у вигляді копій, що несуть інформацію про слідоутворюючий об'єкт) вони займають своє місце в конкретному обліку, в обліковій одиниці, що виставляється на невідомий об'єкт. Така сукупність інформації про об'єкт, що утворив слід створює умови для його ідентифікації та встановлення зв'язку зі слідосприймаючим;

- об'єкти, відомості про ознаки та властивості яких містяться в обліках, є об'єктами обліку, незалежно від того, яку інформацію про них вміщено в систему. Навіть у низці криміналістичних обліків, що ведуться у формі колекції (це стосується колекцій оперативно-розшукового призначення) об'єктами обліку є не ті матеріальні предмети, що вміщені в колекцію, а ті, носіями інформації про які вони є. Наприклад, коли до колекції вміщується вирізка з підвіконня чи рами зі слідами зламу, об'єктом обліку є не самий предмет (вирізка й ін.) чи сліди, а знаряддя, сліди якого відбилися на цих предметах. І хоча вказане знаряддя ще не виявлено та не ідентифіковано, саме заради цього і вміщуються в колекцію будь-які предмети, що є носіями інформації про такі об'єкти. Іншими словами, на такі обліки беруться невідомі об'єкти, але за відомими властивостями, виявленими під час огляду чи дослідження, інформація стосовно яких зафіксована на носіях, способом та у формі, що визначені для даної системи.

Використана література:

1. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике : учеб. пособ. - [новое изд., перепеч. с изд. 1925 г.]. - М. : ЛексЭст, 2003. - 496 с.
2. Криминалистика: учеб. для вузов / [под общ. ред. С. П. Митричева]. - М.: Юридическая литература, 1963. - 684 с.
3. Криминалистика : учеб. / [под ред. А. Н. Васильева]. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1963. - 620 с.
4. Ищенко Е. П. Криминалистика: краткий курс : учеб. / Е. П. Ищенко. - М. : Инфра-М, 2003. - 302 с.

5. Криминалистика : учеб. для вузов / [под общ. ред. Е. П. Ищенко, А. Г. Филиппова]. – М. : Высшее образование, 2007.
6. Мухин, Г.Н. Криминалистика: Учебное пособие / Г.Н. Мухин, Д.В. Исютин-Федотков; Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2009. – 227 с.
7. Абросимов В.П. Основы криминалистического учета и его использование в оперативно-розыскной и следственной работе органов охраны общественного порядка: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. – Харьков, 1967.
8. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики. Т. 2. Частные криминалистические теории / Р. С. Белкин. – М., 1978. – 410 с.
9. Белкин Р. С. Криминалистика Т. 1. : учеб. / Р. С. Белкин, В. П. Лавров, И. М. Лузгин [и др.] ; [под ред. Р. С. Белкина, Г. Г. Зуйкова]. – М. : ВШ МВД СССР, 1969. – 376 с.
10. Ищенко П. П. Криминалистические учеты: свойства объектов и развитие системы / П. П. Ищенко // Вестник криминалистики / [отв. ред. А. Г. Филиппов]. – М. : Спарк, 2008. – Вып. 2 (26). – С. 84 – 88.
11. Терещенко В. И. Криминалистические учеты органов внутренних дел: учеб. пособ. – М. : МССШМ МВД СССР, 1989. – 55 с.
12. Беляков А. А. Криминалистическая регистрация / А. А. Беляков, Р. А. Усманов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 192 с.
13. Ялышев С. А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы : монограф. / С. А. Ялышев. – М. : Академия управления МВД России, 1998. – 140 с.
14. Інструкція з організації функціонування Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України [затверджена наказом МВС України № 75 від 10.03.2010 р.].
15. Бірюков, В. В. Основна облікова одиниця: її структура та місце в інформаційних системах / В. В. Бірюков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2008. – С. 199 – 206.

УДК 343.983 : 623.443

Р.В. Мельник

ПОНЯТТЯ ОБ'ЄКТІВ,**ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ**

Досліджено та проаналізовано визначення поняття об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю та викладено авторське бачення.

Ключові слова: *перероблена вогнепальна зброя, перероблені стартові та газові пістолети та револьвери.*

Исследовано и проанализировано определения объектов, переделанных в огнестрельное оружие, изложено его авторское видение.

Ключевые слова: *переделанное огнестрельное оружие, переделанные стартовые и газовые пистолеты и револьверы.*